

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10— K pol leta . . . 5— " četrt leta . . . 2-50 " posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Moška beseda.

Za regulacijo učiteljskih plač.

Občinski odbor v Rušah na Štajerskem je na svoji zadnji seji odobril naslednji sklep: »Javnost in merodajni činitelji priznavajo, da se izboljšanje gnotnega položaja štajerskega učiteljstva zaradi vladajoče druginje ne da več odlagati in da učiteljstvo ne more več prenašati pomanjkanja, ki je danes v njegovih vrstah že splošno. Zaradi tega mora podpisani občinski odbor v očigled ogrožene eksistence tega važnega stanu zahtevati od visokega deželnega odbora, da z vsemi silami dela na to, da se že na prihodnjem zasedanju deželnega zbora sklene zakon, po katerem bi naj prejemale učiteljstvo na Štajerskem enake plače, kakor jih prejemale državni uradniki od XI. do VIII. činovnega razreda. Regulacija učiteljskih plač na Štajerskem v označeni smeri je nad vse nujna zadeva. Zaradi tega smatra podpisani občinski odbor vsako nadaljnje zavlačevanje tega za učiteljstvo življenjskega vprašanja kot hudo krivico, prizadejeto stanu, ki ne izpolnjuje svojih dolžnosti samo na polju vzgoje in pouka, ampak ki posveča svoje telesne in duševne sile, kjer je to le mogoče, tudi blaginji ljudstva sploh. Zaradi tega se nujno naproša tudi c. kr. vlada, da čim prej zastavi ves svoj vpliv v prilog delazmožnosti deželnega zbora, da se zahtevam štajerskega učiteljstva glede ureditve njegovih plač, ki se od vseh strani priznavajo kot popolnoma pravične, končno vendarle ugodí.«

Ta sklep je občinski odbor poslal deželnemu odboru v Gradcu s prošnjo, da ga vzame na znanje ter da o njem obvesti tudi c. kr. vlado na Štajerskem.

Zveza nemških učiteljev in učiteljic je imela v Gradcu zborovanje delegatov, na katerem se je razpravljalo tudi o regulaciji učiteljskih plač. Sprejela se je resolucija, ki izjava med drugim: »Učiteljstvo poziva kar najnujnejše vlado, deželno upravo in deželne poslance, naj store vse, kar morejo, da izpolnijo dano besedo glede izboljšanja učiteljskih službenih prejemkov. Vlada naj skliče štajerski deželni zbor še

to pomlad, in deželna uprava naj da zakon glede regulacije učiteljskih plač na prvo mesto dnevnega reda; častna dolžnost deželnih poslancev je, da ta zakon čim prej sklenejo.«

Kakor čujemo, stori tudi Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani vse možne korake, da se pospeši rešitev materialnega vprašanja učiteljstva na Kranjskem.

Zveza slov. učiteljev in učiteljic na Štajerskem.

Na zadnji odborovi seji se je sklenilo, da priredi Zveza na binkoštni ponedeljek, dne 12. maja, popoldne ob 2. uri v celjski okoliški šoli delegacijsko zborovanje.

Okrajna učiteljska društva naj tedaj najmanj do 1. maja naznanijo število članov ter pošljejo članarino za prvo polovico tekočega leta. Opozorjamo še enkrat, da je vsako učiteljsko društvo dolžno plačati članarino za toliko članov, kolikor jih prijavi, ker se naša organizacija na člane na papirju ne more ozirati.

Po temeljitim razgovorih o vposlanjih predlogih, katerih večina pride na dnevni red pri prihodnjem delegacijskem zborovanju, se določi za abiturientski sestanek učiteljskih 25 K podpore, kateri znesek se naloži v Učit. drugi v Celju. Zdruga bo sprejemala tudi prispevke okr. učit. društev ter ta denar razdelila podpore potrebnim učiteljskim s Štajerskega. Učiteljski, ki se nameravajo udeležiti tega sestanka ter žele podpore, naj se obrnejo s prošnjami na našo zadrugo v Celju.

Kako postopati in kaj storiti v zadevi regulacije učit. plač, je poslala Zveza na vsa šolska vodstva posebno okrožnico, obrnila pa se je tudi do Zaveze in Lehrerbunda, katera naj storita korake pri naprednih državnih poslancih. Tudi je Zveza storila korake glede učiteljev enoletnih prostovoljcev.

Lehrerbund poroča, da hoče storiti pri c. kr. deželni vladi v Gradcu korake, da se čimprej reši naše gnotno vprašanje.

Zveza se pridruži sklepu delegacijskega zborovanja Verbanda v Gradcu.

Da se umejemo!

(S Štajerskega.)

Na političnem shodu pri Št. Lambrehtu na Zg. Štajerskem je pozival dež. posl. Foest nemško učiteljstvo, naj vpliva na nas slovenske učitelje, da odvrnemo deželne poslance svoje stranke od obstrukcije in jih pregovorimo, da se bodo potegovali za težnje štajerskega učiteljstva. Morda je to govoril dež. poslanec Foest z namenom, da bi vso krivdo za gnotno bedo učiteljstva zvalil na nas slovenske učitelje in »naše« deželne poslance. Morda pa o pravem položaju res ni poučen, in tedaj je treba konstatirati, da ni od »naše« stranke razen dr. Kukovca nobenega deželnega poslanca na Sp. Štajerskem; mi smo odločno proti obstrukciji in tudi skrbimo, kolikor moremo, da se ta naš nazor pri ljudstvu razširja, na ukrepe naše klerikalne stranke pa imamo ravno tako malo vpliva, kakor g. dež. posl. Foest z našimi nemškimi tovariši vred na sklepe Hagenhoferjevih poslancev. Klerikalci ne bodo nikoli marali učiteljstva, zato pa je dolžnost slovenskih, še bolj pa nemških naprednjakov in njihovega deželnega odbora, da skrbijo za nas. Ako bi bil napredni štajerski deželni odbor malo bolj brezobziren in bi se ne brigal ne za slovenske ne za nemške klerikalce in njihovo vpitje, bi nam pač lahko vsaj nekoliko olajšal naš silno težavno položaj.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Čenjenim Zavezinim društvom.

Ker nova pravila »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev« še niso potrjena, naj volijo Zavezina društva delegate za letošnje 25. glavno skupščino v Ljubljani po starih pravilih.

Toliko v vednost in ravnanje.

Vodstvo Zaveze.

Kranjsko.

Učiteljstvo kamniškega okraja ima svoj sestanek v nedeljo, dne 6. aprila t. l. ob 2. uri popoldne pri Smrkolju v Lukovici.

Štajersko.

Celjsko učiteljsko društvo. V predzadnji številki »Tovarisa« naj se glasi stavek v poročilu Celjskega učiteljskega društva: T. predsed. je ponovno poudarjal — ne ponosno.

Socialni odsek Sevnjsko-brežiškega učiteljskega društva zboruje v nedeljo, dne 6. aprila, ob 2. uri popoldne na Vidmu. Vzpored: 1. Naše političsko delovanje v prilog izboljšanju učiteljskih plač. 2. Klerikalni napadi na posavsko učiteljstvo. 3. Nemško in renegatsko štajersko učiteljstvo in mi. 4. Poslovni red Zaveze in širjenje našega časopisja. Pridite vsil Predsedstvo.

Trst.

Učiteljsko društvo za Trst in okolico ima svoj redni letni občni zbor dne 6. aprila t. l. ob 10. uri dopoldne v prostorih »Slovenske trgovske šole« na Acquedotto s sledečim dnevnim redom: 1. Nagovor predsednika. 2. Tajniško poročilo. 3. Blagajniško poročilo. 4. Poročilo pregledovalcev računov. 5. Poročilo knjižničarja. 6. Poročilo o podpori učiteljskim abiturijentom za učiteljski sklad. 7. Poročilo o zastopstvu našega društva v odseku za ljudska predavanja. 8. Sklepanje o članarini. 9. Volitev treh pregledovalcev računov. 10. Volitev predsednika, 8 odbornikov in namestnikov. § 11. društ. pravil). 11. Volitev treh članov razsodišča. 12. Volitev zastopnika v odsek za ljudska predavanja. 13. Predlogi in nasveti. K polnoštevilni udeležbi vabi odbor.

Književnost in umetnost.

»Vošnjakova korespondenca« in »Matica Slovenska«. »Matica Slovenska« izda v uredništvu g. dr. Drag. Lončarja v Idriji korespondenco t. dr. Jos. Vošnjaka. Ker je bil pokojni dr. Vošnjak eden

LISTEK.

Giordano Bruno.

Bilo je dne 17. svečna 1600. Na trgu »Campo dei Fiori« v Rimu je bila pripravljena grmada. Vseokrog se je trlo ljudstvo, ki je hotelo videti, kako se izvrši sodba nad »krivovercem«. Privredli so moža, dominikanca. Pred grmado mu je rabelj s kleščami izpulil jezik. Potem so ga postavili na grmado, jo zanetili, plameni so objeli živega svetnika, svobodne misli hrabrega mučenika...

Daleč tam v jutranji deželi je hodil nekdanji sin mizarja Josipa. Jezus, od mesta do mesta in oznanjeval ljudem svoj nauk, nauk ljubezni, ki ne pozna sovraštva, ne maščevanja, ne kaznovanja. Dotlej je veljal starotestamentarni zakon: Oko za oko, zob za zob. Jezus pa je romal okrog in podiral svet, ki je stal na tleh tega okrutnega nazora... Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe... Ljubite svoje sovražnike... Ne sodite, da ne boste sojeni — je govoril. In s svojo krvjo je na križu zapečatil mučniški pogum svojega vzvišenega nauka.

Leta in stoletja so potekla, številce nekdanjih Nazarenčevih pristašev je ogromno naraslo, iz njegovega nauka je na-

stala vera z zakoni in obredi, nad njegovim grobom se je dvignila cerkev z bogatim krasom, v kateri so neštvisni služabniki, razdeljeni kakor armada po stopnjah, od bosonoga samostanskega fratra gor do sijajnega, v blišču vladajočega vidnega namestnika nevidnega Boga delovali na to, da osvoje ves svet.

Ali besede Križanega so izgubile praktično veljavo. Cerkev je postala bojevit, in v zasledovanju svojih smotrov je rabila tisto orožje, od katerega je upala uspeha. Smoter je posvečeval sredstva. Rimsko-katoliška cerkev je hotela neomejeno vladati, in kdor se ni vdal absolutni volji njene hierarhije, se je moral vdati njeni sodbi, moral je, če se ji je zdelo potrebno, izginiti. Cerkev je imela moč ter jo je rabila brez drugih pomislekov, kakor da se hoče ohraniti moč za vsako ceno. Takrat so plamtele neštvisne grmade, takrat je tekla kri v potokih »ad maiorem dei gloriam«, umor v znamenju cerkve je bil na dnevnem redu. Cerkev je ustanovila v ta namen poseben »sveti ofcij«, »sveto« inkvizicijo, da so se umorstva vršila po stalnem sistemu. Kdor se je drznil misliti s svojo glavo, je bil spoznan za »krivoverca«, in smrt je bila kaznen za to hudodelstvo. Cerkevne sodbe pa je izvrševala svetovna moč, ki je bila cerkveni popolnoma vdana in od nje od-

visna. Mnogo največjih mislecev, največjih dobrotnikov ljudstva je moralo na ta način žrtvovati življenje za svobodo svojega prepričanja. V sami Španiji je bilo od leta 1483. do 1808. obsojenih 49.071 na smrt na grmadi; 17.659 jih je pobeglo, 31.912 jih je inkvizicija sežgala. Duševni velikani kakor Hus, Savonarola so postali žrtve dogme.

In tudi Giordano Bruno.

Kadar se štejejo največji misleci tega sveta, ni mogoče pozabiti tega imena.

Na podlagi Kopernikovega nauka, ki ga je cerkev zavrgla kot grešnega, a ki ga danes priznava ves svet, ki ga je morala pozneje priznati tudi cerkev sama, na podlagi tega nauka o svetu, je Giordano Bruno sestavil svojo filozofijo. Za Kopernikov sistem, ki je zavrgel staro mnenje, da je zemlja središče sveta in se okrog nje vrti solnce in zvezde, ki so nalašč zaradi človeka prižgane lučce, je Giordano Bruno podal mnogo dokazov in ves sistem je še bolj razvil. Dejal je: »Mi imamo en neomejen svetovni prostor, po katerem se vse giblje in vrti; vsa svetovna telesa so postala iz iste snovi kakor naša zemlja, ali ta snov razvije iz sebe lahko neskončno veliko oblik in položajev. Ker se nahaja v večni struji razvoja, v večnem gibanju, so tudi svetovi in svetovni sistemi vedno izpremenljivi in za-

radi tega tudi izginejo; ali večna ostane energija, ki jim je podlaga, večna začetna moč, ki prebiva v vsakem najmanjšem atomu, samo sestava se izpreminja.«

Ker mu je bila pač narava vse, je iskal tudi Boga v njej, in kako krasna in vzvišena je bila njegova ideja o svetu, dokazuje sledeči stavek: »Bog ni nič drugega, kakor edinstveno neskončne vesoljnosti, ki je potrjena v vsakem naravnem zakonu, vesoljstvo pa zopet ni nič drugega, kakor en neskončno razdeljeni Bog.«

Prav tako krasen je bil njegov nauk o duši; njeno neumrjčenost je izvajal iz neustvarjenosti in nerazrušljivosti vsake individualne energije. Dr. Kahlenbek tolmači to teorijo tako, da je vsako individualno bitje plod neskončne vrste prejšnjih razvojev in da sledi tudi v bodočnosti neskončnemu razvoju.

Rimu niso mogli ugajati ti nauki, ki bi podirali vse njegove sisteme. Papinstvo je besno planilo pokonci, ko je spoznalo pravo veličino in pomen tega sijajnega duha. Ko mu je bilo 15 let, je Giordano Bruno prišel med dominikance. Tem redovnikom so takrat dejali »domini canes« — gospodovi psi — ker so opravljali najvdatejšje službe inkviziciji, in iz njihovih vrst so izšli tudi nekateri najbolj krvoločni, veliki inkvizitorji, med njimi Tor-